

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Јове Илића 165, 11 000 Београд

У Београду, 24.07. 2024. године

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТУ У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука у Београду на седници одржаној 27.06.2024. године формирана је Комисија за преглед и оцену докторске тезе кандидата мастер Микице Будимировић, под насловом *„Институционализација особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији“*, у следећем саставу:

- Проф. др Драгана Штекел, ментор, ванредни професор, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Проф. др Мирослав Бркић, редовни професор, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Проф. др Горан Недовић, редовни професор, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду.

Након увида у текст докторске дисертације и поднету документацију, Комисија подноси наставно-научном већу Факултета политичких наука следећи:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

МА Микица Будиморовић је рођен 11.05.1974. године у Голупцу. Кандидат је дипломирао 2009. године на Факултету за културу и медије Универзитета Мегатренд, на смеру Односи са јавношћу. Школске 2009/2010. године кандидат уписује мастер студије на Факултету политичких наука, на смеру Социјална политика, које завршава 2013. године одбраном мастер рада на тему „Запошљавање особа са физичким инвалидитетом“, са највишом оценом (десет) и просечном оценом у току студија 8,75, чиме је стекао звање мастера политиколога – социјалне политике. Исте године уписује докторске студије Социјалне политике и социјалног рада на поменутом Факултету.

Кандидат је у периоду од 2005. године до 2010. године радио као пројект менаџер у организацији Форум младих са инвалидитетом (Београд) након чега је постављен за извршног директора у истој организацији. На овој позицији је радио до 2017. године, али је и након тога остао активан у оквиру програмских пројектних активности ове организације као што су различити видови едукација са циљем оснаживања особа са инвалидитетом, као и чланова њихових породица. Осим тога, у периоду од 2015-2017. године Микица Будимировић је био ангажован као асистент на предмету Социјална политика ЕУ на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум (Депарتمان за социјални рад). Од 2016. до 2017. године је радио на позицији едукатора у предузећу за професионалну рехабилитацију „Д2 Мултитаск“ из Београда. Од 2017. године је директор установе социјалне заштите, Дома за одрасла инвалидна лица у Земуну, Београд.

Кандидат је у више наврата био на краћим студијским боравцима у оквиру различитих пројеката: Брисел (у оквиру П2П програм (People to people study tour)), Вермонт,

Уједињене Америчке Државе (у оквиру пројекта Промоција инклузије у Вермонту, World learning, USAID) и Словенија (у оквиру пројекта „Нове вештине за лица са инвалидитетом“).

Микица Будимировић је учествовао на више националних и међународних конференција и научних и стручних скупова, од којих се издвајају:

- Трећа међународна научно-стручна конференција „Професионална рехабилитација - стање, могућности и перспективе“, у организацији Центра за едукацију и професионалну рехабилитацију и Едукацијско-рехабилитацијског факултета Универзитета у Тузли (одржана у Тузли, Босна и Херцеговина, 2015. године);
- Регионална конференција “Размена добрих пракси установа из области социјалне заштите и специјалне едукације и рехабилитације”, у организацији Високе школе социјалног рада из Београда, Србија (одржана 19.07- 21.07.2019. године у Бајиној Башти, Србија);
- Међународни научни скуп “Актуелности у логопедији, окупационој терапији и социјалном раду - АЛОС 20”, са темом: „Примена теоријских модела у пракси: могућности и ограничења“, Висока школа социјалног рада Београд (одржана у Београду, 2020. године);
- Међународни научни скуп “Актуелности у логопедији, окупационој терапији и социјалном раду - АЛОС 22”, са темом: Поглед у будућност: хуманистичке науке и пракса, у организацији Високе школе социјалног рада, Свеучилишта Херцеговина, Високе струковне школе Интернационални центар за професионалне студије (ИЦЕПС), у сарадњи са Комором социјалне заштите Србије и Српском логопедском асоцијацијом (одржана у Београду, 2022. године).

Кандидат Микица Будимировић је до сада самостално и у коауторству објавио неколико научних и стручних радова у националним и међународним часописима и публикацијама:

1. Будимировић, М. (2020). Изазови, потешкоће и могућности радно-окупационе терапије у Установи Дом за одрасла инвалидна лица. У: Илић, В. (Ур.) (2020).

Актуелности у логопедији, окупационој терапији и социјалном раду: *Између традиције и транзиције*. Београд: Висока школа социјалног рада. (коауторство са Јеремић, Б., Вулин, Ј. и др.)

2. Будимировић, М. (2017). Импликације предрасуда, дискриминације и стигматизације на психосоцијални развој деце са инвалидитетом. У: Калашић, М.А., Деспотовић, В., Илић, В. (Ур.) (2018). *Социјални рад: Изазови и дилеме*. Београд: Факултет за медије и комуникације. (коауторство са Мохачи, Т.)
3. Будимировић, М. (2015). Могућности унапређења социјалног предузетништва у Републици Србији. *Социјална политика* 3/2016. УДК 364-3:334.7(497.11) 27-40. Београд: Институт за политичке студије. <https://doi.org/10.22182/sp.32016.2> . (коауторство са Миленковић, К.)
4. Будимировић, М. (2015). Професионална рехабилитација и изазови у пракси, У: *Професионална рехабилитација-стање, могућности и перспективе*. Босна и Херцеговина (коауторство са Илић, В.)
5. Будимировић, М. (2013). *Доступна права – одговорна заједница перспективе социјалног укључивања особа са инвалидитетом и особа које живе са ХИВ/СИДОМ*. Београд: Човекољубље - Добротворна фондација Српске Православне Цркве (коауторство са Јевтовић, Ђ., Јанковић, С., Симић, Ј. и др.).

Докторска дисертација МА Микице Будимировић под називом *Институционализација особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији* урађена је у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Дисертација садржи укупно 139 страна текста, укључујући прилог, библиографске јединице које чине монографије, научни и стручни радови објављени у домаћим и страним научним и стручним часописима, законски и подзаконски акти, годишњи извештаји домаћих и страних организација,

владиних и невладиних тела, као и прилоге. Избор литературе указује на научни и актуелан приступ теми и проучавању истраживачког проблема.

Докторска дисертације се састоји из укупно седам поглавља и закључних разматрања и препорука, чији ће садржај бити приказан у наставку овог извештаја. Додатно, дисертација садржи резиме на српском и енглеском језику, податке о комисији, биографију кандидата, списак табела и списак коришћене литературе.

Увидом у евиденцију библиотеке Факултета политичких наука, као и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, утврђено је да до сада није брањена дисертација под истим називом.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

На формулисање предмета истраживања утицало је недовољно емпиријско и научно сазнање о институционалном смештају особа са телесним инавидитетом у Републици Србији. Наиме, у Републици Србији до сада није истраживачки приступљено анализи разлога институционалног збрињавања особа са овом врстом инвалидитета, већ само постоје статички подаци у односу на различите варијабле који су доступни у годишњим извештајима о раду установа социјалне заштите и центара за социјални рад.

Полазећи од чињенице да, према законским оквирима, особе са телесним инвалидитетом, уколико немају интелектуалних ограничења, поседују пословну способност што значи да потпуно самостално могу да одлуче где ће живети, поставља се питање зашто се и даље извештај број особа са телесним инвалидитетом одлучује за домски смештај. Кандидат анализира ово питање кроз призму аутентичности избора и одлуке, односно степену партиципације у доношењу исте, као и фактора који су допринели таквој одлуци. У односу на све наведено, фокус овог истраживања је на особама са телесним

инвалидитетом које се налазе на домском смештају у установама социјалне заштите у Републици Србији.

Имајући у виду законом загарантована права, увођење нових и развој постојећих услуга у заједници, као и повећање броја пружаоца услуга социјалне заштите, на једној страни, али повећање броја особа телесним инвалидитетом на смештају (Републички завода за социјалну заштиту, 2022а), на другој страни, *предмет* овог рада су разлози институционализације особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији и повезано са тим, реализације права на самостално одлучивање о сопственом животу и избору места живљења (институција или заједница). Осим тога, истраживање је испитивало у којој мери су особе са телесним инвалидитетом, а које се тренутно налазе на домском смештају, користиле друге услуге система социјалне заштите, превасходно услуге у заједници, пре него што је донета одлука о смештају, како би се утврдило да ли су сви ресурси заједнице и алтернативе институционалном збрињавању искоришћени пре него што је особа смештена у установу социјалне заштите.

У складу са тим, *основни циљ* докторске дисертације кандидата Микице Будимировић је био да се утврди у којој мери је обезбеђено остваривање основних људских права и слобода, предвиђених Конвенцијом УН о правима особа са инвалидитетом, особа са телесним инвалидитетом које се налазе у установама социјалне заштите за смештај корисника, са фокусом на право на самостално одлучивање и право на живот у заједници.

Полазећи од основног циља, *посебни циљеви* истраживања су били:

1. Анализа одлуке о избору домског смештаја у установу социјалне заштите насупрот останку у заједници из перспективе корисника. У складу са тим, испитивано је у којој мери је поштована воља, права и приоритети саме особе, као и да ли је било непримереног утицаја на особу у процесу доношења одлуке;
2. Анализа разлога за доношење одлуке о домском смештају корисника у установу социјалне заштите за смештај особа са инвалидитетом из перспективе стручњака (водитеља случаја из центара за социјални рад);

3. Анализа доступности и степена коришћења услуга социјалне заштите у заједници од стране корисника и њихових породица пре смештаја у установу социјалне заштите;
4. Утврђивање фактора који утичу на одлуку особа са телесним инвалидитетом да се врате у заједницу након домског смештаја.

3. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЈИХ СЕ ПОЛАЗИ У ИСТРАЖИВАЊУ

У складу са претходно дефинисаним предметом и циљевима истраживања, формулисана је општа и пет посебних хипотеа:

Општа хипотеза

Домски смештај особа са телесним инвалидитетом у установама социјалне заштите у Републици Србији се не реализује на начин да уважава права ових особа на остваривање пуног правног капацитета и права на самосталан живот у заједници приликом доношења одлуке о смештају у установу.

Полазећи од основне, дефинисане су следеће *посебне хипотезе*, на које је кандидат Будимировић понудио одговор на основу приказаних резултата и дискусије која је организована у односу на тематске целине.

1. Највећи број особа са телесним инвалидитетом које се налазе на домском смештају у установама социјалне заштите су донеле одлуку да дођу у институцију под непримерним утицајем друге особе.

Највећи број особа са телесним инвалидитетом извештава о самосталном доношењу одлуке, али истовремено резултати овог истраживања указују да је велики број особа био изложен утицају друге особе, као и да је први контакт са надлежним центром за социјални рад код највећег броја испитаника остварио неко од најближих сродника, а не сама особа са инвалидитетом. Овакви налази указују на иницирање одлуке о смештају од стране

породице или у једном броју случаја, и самих стручних радника центара за социјални рад, иако су у фокус групама истакли да уважавају мишљење и слободу особа са инвалидитетом.

2. Особе са телесним инвалидитетом нису биле у довољној мери информисане о институционалном смештају и могућностима ванинституционалне подршке приликом доношења одлуке о доласку у установу социјалне заштите која пружа услугу домског смештаја.

Резултати истраживања су показали да се степен информисаности особа са телесним инвалидитетом о институционалном и могућностима ванинституционалне бриге може двојачко тумачити. Наиме, велики број корисника није била информисана о услугама на која су имали право пре смештаја у дом (47,8% њих није знало да имају право на неку од услуга и права). На другој страни, особе са телесним инвалидитетом су имале високо знање о заштити својих права током трајања институционалног смештаја, пре свега у погледу начина подношења притужби надлежним органима у случају незадовољства и личне перцепције да им је неко право ускраћено. Овакви налази су занимљиви јер указују да особе са инвалидитетом не знају јасно која све права имају, али на другој страни знају које су санкције по друга лица уколико им права нису испоштована.

3. Документовани разлог за смештај није у складу са перцепцијама корисника о разлогу домског смештаја у установу социјалне заштите.

Налази истраживања недвосмислено показују да корисници имају различиту перцепцију разлога смештаја у односу на оне које које наводе стручни радници у документацији. Најфреквентнији одговор у досијеима корисника је неприлагођеност унутрашњег простора, док се овај разлог према извештавању испитаника јавља само у 2,6% случајева. Лични избор, разлог који у досијеима заузима друго место по фреквентности, ниједан испитаник не наводи као узрок. Кандидат као потенцијалне узроке ових разлика види у протоку времена, услед чега су корисници након дужег времена проведеног у институцији

освестили и друге разлоге осим иницијалних који су навођени приликом смештаја, као и чињеницу да су разлози у досијеима корисника ипак секундарни, односно добијени од стране рођака или стручних радника из центара за социјални рад, што имплицира да одлуке нису биле попуно аутентичне и искључиво одлуке самих особа са инвалидитетом. Микица Будимировић даље објашњава да, како је понекад у у најбољем интересу корисника да што пре добије смештај у установу социјалне заштите, водитељи случаја се труде да документацију за пријем корисника учине “уверљивијом” што имплицира да се не ради индивидуализована процена особе са инвалидитетом, већ се стручни радници руководе и дефинисаним критеријумима и индикацијама за пријем особе на смештај.

4. Особе са телесним инвалидитетом су донеле одлуку да дођу у домски смештај услед непостојеће, односно неодговарајуће примарне и секундарне мреже подршке у заједници.

Налази истраживања сугеришу да особе са телесним инвалидитетом бирају институцију јер немају друге могућности. Према оцени кандидата, особе са телесним инвалидитетом и очуваним менталним способностима се суочавају са специфичним изазовима, с' обзиром на непостојање никаквих специјализованих услуга у заједници које би биле креиране конкретно за ову групу особа, као и никакви ситеме подршке на које би могле да се ослоне. Истовремено је њихово функционисање додатно отежано због архитектонских и информационих баријера. Истраживање је показало и да је за само осам, односно 5% корисника, постојао план подршке сачињен од стране центра за социјални рад пре институционалног смештаја. Ови налази указују да највећи број особа са телесним инвалидитетом који се налазе на институционалном смештају доносе одлуку самостално, али са друге стране они виде домски смештај као њихову једину могућност. Из ових разлога кандидат Будимировић сматра овај налаз једним од најважнијих овог истраживања.

5. Особе са телесним инвалидитетом се опредељују за дуготрајни домски смештај у установама социјалне заштите услед изостанка мреже подршке која би омогућила живот у заједници.

Ова посебна хипотеза је уско повезана са налазима који произилазе из претходних хипотеза. Истраживање је показало да су особе са инвалидитетом задовољније скоро свим доменима квалитета живота од када су дошли у институцију, што имплицира да особе са инвалидитетом нису имале никакву или су имале врло неразвијену мрежу подршке док су живе у заједници. Једини домен који је неповољније оцењен након доласка у институцију је приватност. Овакви резултати указују да живот у заједници не омогућава особама са телесним инвалидитетом да реализују права која су предвиђена Конвенцијом УН о правима особа са инвалидитетом, односно Законом о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом ("Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 42/2009), посебно она која су садржана у члановима 19, 25 и 26 (право на самосталан живот и укључивање у заједницу, остваривање највећег могућег здравственог стандарда и право на свеобухватне услуге и програме одржавања и рехабилитације). Разлог је недостатак неформалних и формалних система подршке и бриге у заједници за ову групу људи, што су испитаници и сами издвојили као један од највећих изазова за квалитет живота ван институције.

На основу представљених налаза истраживања се може закључити да је општа хипотеза истраживања која гласи: „домски смештај особа са телесним инвалидитетом у установама социјалне заштите у Републици Србији се не реализује на начин да уважава права особа са инвалидитетом на остваривање пуног правног капацитета и права на самосталан живот у заједници приликом доношења одлуке о смештаја у установу“ делимично потврђена. Утврђено је да се аутономија и самосталност особа у доношењу одлука у потпуности не поштују на шта указују налази овог истраживања према којима је половина испитаника било изложено утицају друге особе, као и да први контакт са надлежним центром за социјални рад нису успоставили самостално, већ је то урадио неко од чланова породице. Чак 63% испитаника сматра да документовани разлог смештаја није у складу са сопственом перцепцијом разлога одласка у дом. Према самоизвештавању, за скоро половину испитаника (48,4%) одлучујући разлог је био недостатак, односно неадекватна медицинска нега док су живели у заједници, као и немогућност чланова породице да брину о члану са инвалидитетом. Само девет испитаника, што представља 5,8% узорка, је

разматрало алтернативне опције смештаја пре доласка у дом, док је само 20,8% било информисано о услугама, односно пружаоцима услуга за особе са инвалидитетом у заједници. Овакви налази су у складу са ниском стопом коришћења услуга у заједници пре институционализације. Наиме, само мали проценат корисника домског смештаја је раније користило неку другу услугу социјалне заштите. На пример, само 7,5% испитаника је користило помоћ у кући, персоналну асистенцију за одрасле особе са инвалидитетом користило је 3,1% испитаника, саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге, које укључују психолошко саветовање, породичну терапију и саветовање у кризи, заступљене су са учесталošћу од 3,2%, док су остале услуге биле заступљене у још мањем броју. Овакви налази показују на непостојање специјализованих услуга за особе са телесним инвалидитетом и недовољно коришћење ресурса у заједници пре доношења одлуке о смештају у установу социјалне заштите.

4. КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДИСЕРТАЦИЈЕ ПО ПОГЛАВЉИМА

У *уводном делу* кандидат је укратко представио проблем истраживања, дајући кратак приказ историјата положаја и стања права особа са инвалидитетом у свету, као и у националном оквиру из чега је произашло и истраживачко питање „зашто велики број људи са телесним инвалидитетом, који су у стању да самостално доносе одлуке, одлучују да користе услуге домског смештаја у једној од установа социјалне заштите које су намењене овој циљној групи уместо да живе у заједници“.

У *другом делу* Микица Будимировић се бави проблемима дефинисања и концептуализације појма „инвалидитета“, „особа са инвалидитетом“ и „особа са телесним инвалидитетом“, као и диференцијацијом појмова „оштећење“ и „хендикеп“. У овом делу су представљене и различите класификације инвалидности, са посебним нагласком на категоријама телесне инвалидности, психолошким импликацијама и принципима неге особа са телесним инвалидитетом, при чему се као основни издвајају: промовисање бриге

о себи и независности, одржавање достојанства и сопствене вредности и очување нормалног начина живота. У овом поглављу је такође представљен развој приступа у дефинисању и разумевању инвалидности, полазећи од најранијег, моралног модела, преко медицинског и модела рехабилитације до социјалног модела инвалидности (у оквиру којег се развила анти-опресивна пракса) и модела људских права. Повезано са различитим приступима, представљен је однос друштва према особама са телесним инвалидитетом, као и различите фазе овог односа, констатујући да су „особе са инвалидитетом кроз различите епохе готово увек посматране као различите, и то је неретко као резултат имало различито поступањем у свакодневним ситуацијама“ (Станковић, 2016).

Трећи део рада, који носи назив „Институционална заштита особа са телесним инвалидитетом“, приказује развој институционалног збрињавања особа са телесним инвалидитетом, укључујући и узроке, као и последице такве праксе на саме особе. Кандидат користи дефиницију институције Савета Европе према којој је институција или установа “свако место на којем су особе са инвалидитетом изоловане, одвојене и/или присиљене да живе заједно. Установа је, исто тако, свако место где људи немају, или им се не да да остварују, контролу над својим животима и свакодневним одлукама” (Савет Европе, 2013:18). У разматрању негативних импликација институционализације, у овом делу се креће од Гофманових разматрања о „тоталитистичким обележјима“, „мортификацији“ и „процесима које угрожавају човеково сопство“. Овај део се бави и анализом позитивних и негативних аспеката живота у институцији наспрот животу у заједници. У складу са тим, кандидат је дао и систематичан преглед истраживања која су се бавила евалуацијом институционалне и ванинституционалне заштите и њихових ефеката по био-психо-социјално благостање особа са инвалидитетом у међународном и националном контексту, при чему примећује да највећи број ових истраживања управо потиче из „земаља које су пионири у процесу деинституционализације и развоју услуга, а да су институције и даље доминантан облик смештаја за особе са инвалидитетом у многим земљама, само у другом облику“.

Четврти део рада се бави положајем и правима особа са телесним инвалидитетом, као и политикама и мерама које имају за циљ унапређење њиховог положаја. Поглавље почиње

приказом процеса, политика и праксе деинституционализације у међународној перспективи, приказујући кључне карактеристике и специфичне изазове током различитих фаза овог процеса у различитим земљама у зависности од степена њиховог развоја. Посебан поднаслов се бави особеностима процеса деинституционализације у нашој земљи. Кандидат идентификује почетак 2000-их година као прекратницу, односно „нову еру у борби за људска права и реформу у збрињавању особа са инвалидитетом“. Почевши од тог периода, видљиви су напори државе ка континуираном смањењу притиска на институције, развоју услуга социјалне заштите и подизања њиховог квалитета и истовремено јачања плурализма пружиоца услуга увођењем система лиценцирања. Међутим, изостали су значајнији резултати, а и даље релативно велики број особа са инвалидитетом живи у некој од установа социјалне заштите. У овом делу докторске дисертације су даље представљена права и услуге за особе са телесним инвалидитетом, као и развој законодавног оквира.

У *петом делу*, Теоријско-методолошком оквиру истраживања, приказани су предмет и циљ истраживања, хипотетички оквир, дизајн истраживања, методе прикупљања и анализе података, узорак и ток истраживања. У истраживању је коришћен мешовити истраживачки метод. Подаци у истраживању прикупљени су на два начина – коришћењем упитника који је дистрибуиран особама са телесним инвалидитетом које користе услугу домског смештаја (80 корисника Дома за одрасла инвалидна лица у Београду и 99 корисника из Дома за одрасла инвалидна лица у Дољевцу), и помоћу фокус група са корисницима и водитељима случаја из центара за социјални рад који раде у служби за одрасла и стара лица, а који су селектовани у складу са територијалном распоређености - по два стручна радника из четири статистичка региона (Војводина, Београд, Шумадија и Западна Србија, Јужна и источна Србија). Приказани су и инструменти коришћени у прикупљању података, а додатно је коришћена и документација свих корисника из обе установе. С обзиром на то да су ове две установе истовремено и једине установе социјалне заштите предвиђене за домски смештај одраслих и старијих особа са телесним инвалидитетом актуелном Уредбом о мрежи установа социјалне заштите, узорак је

репрезентативан, односно обухватио је све особе са телесним инвалидитетом који су тренутно корисници услуге домског смештаја у нашој земљи.

Шести део представља приказ резултата истраживања. Кандидат је најпре представио резултате квантитативног дела истраживања које је спроведено коришћењем упитника. У овом делу приказани су резултати по следећим поднасловима/темама: Корисници домског смештаја са телесним инвалидитетом, Разлози институционалног смештаја и процес доношење одлуке особа са телесним инвалидитетом, Познавање права и живота у институцији, Задовољство животом особа са телесним инвалидитетом пре и током институционалног смештаја и Ставови корисника према животу у институцији и заједници.

Налази фокус група приказани су према темама које су се искристалисале обрадом података. У фокус групама са корисницима су издвојене следеће теме: (Не)доступност подршке и услуга у заједници, Коришћење подршке пре домског смештаја, Препреке за функционисање у заједници, Породична подршка, Предлог за смештај, Процес доношења одлуке, Перцепција одлуке, Задовољство домским смештајем и Напуштање дома.

Након тога су приказани налази са фокус група са стучним радницима/водителјима случаја у центрима за социјални рад према следећим темама које су се издвојиле: Преваленција одраслих особа са телесним инвалидитетом, Пружање подршке и услуга у заједници, Коришћење подршке пре домског смештаја, Препреке за коришћење услуга, Процес доношења одлуке о домском смештају, Аутономија у доношењу одлуке, Перцепција породичне подршке, Организација подршке за прекид домског смештаја и Поштовање људских права.

Седми део, “Дискусија”, је организована сходно темама које су произишле из истраживачких питања и добијених налаза. Посебно су у овом делу анализиране и тумачене следеће теме: Корисници домског смештаја са телесним инвалидитетом, Разлози и процес доношења одлуке о институционалном смештају особа са телесним инвалидитетом, Одлука о институционалном смештају, Познавање права и живота у

институцији, Задовољство животом особа са телесним инвалидитетом пре и током институционалног смештаја, Ставови корисника према животу у институцији и заједници.

У последњем делу кандидат даје закључна разматрања, са нагласком на најзначајнијим налазима који су релевантни за сваку појединачну, као и за општу хипотезу. На основу добијених налаза кандидат даје препоруке за унапређење праксе, као и система социјалне заштите генерално са циљем побољшања положаја особа са телесним инвалидитетом, посебно у домену јачања породица и неформалних мрежа подршке, као и услуга у заједници што би омогућило живот на равноправној основи са остатком друштва.

Након овог дела, кандидат наводи коришћену литературу на српском и енглеском језику. У делу "Прилози" налази се инструмент који је коришћен приликом реализације истраживања.

6. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Докторска дисертација *"Институционализација особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији"* представља оригиналан, научно утемељен рад кандидата Микице Будимировић. Допринос ове дисертације је вишеструк и огледа се на научном и практичном нивоу.

Научни значај истраживања се огледа у употпуњавању фонда знања у области социјалне политике и социјалног рада и студија инвалидности, посебно имајући у виду недостатак истраживања на репрезентативном узорку која се баве положајем и правима корисника домског смештаја са телесним инвалидитетом. Налази добијени овим истраживањем, потврђени установљеним статистичким значајностима, пружају поуздан извор сазнања о перцепцијама особа са телесним инвалидитетом о животу у институцијама социјалне заштите и њихове ставове према животу у заједници.

Практичан значај овог истраживања се огледа у обogaћивању сазнања о одржавању институционалног смештаја насупрот покушајима развоја ванинституционалних облика заштите и изазовима преласка на исту. Истраживање је идентификовало препреке у реализацији циљева реформе социјалне заштите у домену деинституционализације особа са телесним инвалидитетом и доступности подршке и услуга у заједници. Налази истовремено посредно указују на квалитет стручног рада на организацији различитих видова подршке корисницима и њиховим породицама пре одлучивања о захтеву за домски смештај, као и стручном раду у вези креирања услова да се особа врати у заједницу. Из ових разлога налази овог истраживања могу бити веома корисни за унапређење стручног рада професионалаца у систему социјалне заштите, а доносиоцима одлука и креаторима политика могу послужити као смернице које домене и актере треба додатно оснаживати, као што на пример показује ово истраживање да је јачање капацитета породица веома важан фактор превенције институционализације особе са телесним инвалидитетом

7. ЗАКЉУЧАК

Докторска дисертација *"Институционализација особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији"* кандидата Микице Будимировић урађена је у складу са пријавом тезе, и свим формалним и научним стандардима академског рада ове врсте. Дисертација представља прегледно структурисан приказ спроведеног истраживања које својим предметом, као и резултатима, значајно доприноси теоријским сазнањима и праксама из области којом се бави. Кандидат је користио прикладан методолошки оквир за испитивање хипотеза од којих је иницијално кренуо у постављању истраживања и у складу са тим развио адекватне истраживачке алате. Као резултат тога кандидат је добио обиље података које је успешно селектовао, анализирао и синтетизовао у налазе у односу на истраживачке теме.

Ова дисертација представља једно од ретких емпиријских истраживања из ове области у нашој земљи и региону. Такође, дисертација представља оригинално и самостално научно дело, које се бави темом која има посебно изражену научну и практичну актуелност и значај и за област социјалног рада, односно заштиту особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији.

На основу свега наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Факулета политичких наука Универзитета у Београду да прихвати реферат о завршеној докторској дисертацији кандидата МА Микице Будимировић под насловом „*Институционализација особа са телесним инвалидитетом у Републици Србији*“ и формира Комисију за јавну одбрану у истом саставу.

У Београду, дана 24.07.2024. године

Чланови Комисије:

Проф. др Мирослав Бркић,

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Проф. др Горан Недовић,

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду

Проф. др Драгана Штекел,

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

